

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

วิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาประเพณีแห่ช้างผ้า ชุมชนเมะหลวง อำเภอแม่เมะ จังหวัดลำปาง เพื่อการอนุรักษ์ และสืบสานอย่างมีส่วนร่วมของภาคประชาคม” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบท ประวัติความเป็นมา สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนเมะหลวง อำเภอแม่เมะ จังหวัด ลำปาง ตลอดจนประเพณีแห่ช้างผ้า ในส่วนที่เกี่ยวกับความเป็นมา คุณค่า รูปแบบและพิธีการ ตลอดจนสภาพปัญหาของประเพณีแห่ช้างผ้า ของชุมชนเมะหลวง อำเภอ แม่เมะ จังหวัด ลำปาง เพื่อเสนอ รูปแบบและวิธีการจัดการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีแห่ช้างผ้า ของชุมชนเมะหลวง อำเภอ แม่เมะ จังหวัด ลำปาง อย่างมีส่วนร่วมในภาคประชาคม มีขั้นตอนและวิธีการศึกษา ประกอบด้วย หัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

- 3.1 รูปแบบการวิจัย
- 3.2 การศึกษาภาคเอกสาร ทบทวนวรรณกรรม และแนวคิดทฤษฎี
- 3.3 การศึกษาบริบทของชุมชนเมะหลวง อำเภอแม่เมะ จังหวัด ลำปาง
- 3.4 การศึกษาประเพณีแห่ช้างผ้าและสภาพปัญหาของประเพณีแห่ช้างผ้า ของชุมชนเมะหลวง อำเภอ แม่เมะ จังหวัด ลำปาง
- 3.5 การศึกษาเพื่อหารูปแบบและวิธีการจัดการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีแห่ช้างผ้า ของ ชุมชนเมะหลวง
- 3.6 การจัดการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีแห่ช้างผ้าของชุมชนเมะหลวงอย่างมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม

ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 รูปแบบการวิจัย

วิทยานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาประเพณีแห่ช้างผ้า ชุมชนเมาะหลวง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง เพื่อการอนุรักษ์ และสืบสานอย่างมีส่วนร่วมของภาคประชาคม” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทประวัติความเป็นมา สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนเมาะหลวง อำเภอแม่เมาะ จังหวัด ลำปาง ตลอดจนประเพณีแห่ช้างผ้า ในส่วนที่เกี่ยวกับความเป็นมา คุณค่า รูปแบบและพิธีการ ตลอดจนสภาพปัญหาของประเพณีแห่ช้างผ้า ของชุมชนเมาะหลวง อำเภอ แม่เมาะ จังหวัด ลำปาง มีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่ใช้เทคนิคการนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบการพรรณนา

3.2 การศึกษาภาคเอกสาร ทบทวนวรรณกรรม และแนวคิดทฤษฎี

เป็นการศึกษาภาคเอกสาร เพื่อทบทวนองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์บริบททางสังคมของชุมชนเมาะหลวง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง และได้รวบรวมเอาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิธีการอนุรักษ์และสืบสานประเพณี ตลอดจนผู้ศึกษาได้ค้นคว้าหาข้อมูลจาก จากเอกสาร หนังสือ สิ่งพิมพ์ งานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าเรียงเรียงถึงความสำคัญ ซึ่งได้ถูกนำเสนอไว้ในผลการศึกษาในบทที่ 2

3.3 การศึกษาบริบทของชุมชนเมาะหลวง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

เป็นขั้นตอนของการศึกษาถึงบริบทเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา สังคม วัฒนธรรม และศักยภาพ ความเข้มแข็งของชุมชนเมาะหลวง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นการศึกษาทั้งภาคเอกสาร และภาคสนาม ด้วยวิธีการสำรวจทางกายภาพ สังเกตการณ์ และสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) ด้วยการเลือกตัวอย่าง (Sampling) โดยการเลือกผู้ให้สัมภาษณ์แบบบังเอิญ (Accidental sampling) จากประชาชน พระสงฆ์ ผู้รู้หรือปราชญ์ท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และหัวหน้าหน่วยงานในองค์กรของภาครัฐ ที่มีความรู้เกี่ยวกับชุมชนเมาะหลวง ที่สามารถให้ข้อมูลได้ และไม่จำกัดจำนวนผู้ให้สัมภาษณ์ จนได้ข้อมูลครบถ้วน เมื่อได้ข้อมูลดังกล่าวมาแล้วได้ตรวจสอบข้อมูล จัดระเบียบ และเรียบเรียง นำเสนอไว้ในบทที่ 4 ซึ่งประกอบด้วยหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

- 1) ที่ตั้งและการคมนาคม
- 2) ประวัติความเป็นมาของชุมชนเมาะหลวง
- 3) ประชากร และอาชีพ
- 4) การปกครอง
- 5) สถานที่สำคัญภายในชุมชนเมาะหลวง
- 6) องค์ประกอบทางสังคมและวัฒนธรรม

7) วิเคราะห์ศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนแม่ะหลวง

ซึ่งรายละเอียดได้นำเสนอไว้แล้วในบทที่ 4

3.4 การศึกษาประเพณีแห่ช้างผ้า และสภาพปัญหาของประเพณีแห่ช้างผ้า ของชุมชนแม่ะหลวง อำเภอ แม่ะมะะ จังหวัด ลำปาง

เป็นขั้นตอนการศึกษาประเพณีแห่ช้างผ้า และสภาพปัญหาของประเพณีแห่ช้างผ้า ของชุมชนแม่ะหลวง อำเภอ แม่ะมะะ จังหวัด ลำปาง ซึ่งเป็นการศึกษาทั้งภาคเอกสารและภาคสนาม ด้วยวิธีการสังเกตการณ์ และสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) จากผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน นักวิชาการ และประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเพณีแห่ช้างผ้า โดยการเลือกผู้ให้สัมภาษณ์แบบบังเอิญ (Accidental sampling) ที่สามารถให้ข้อมูลได้ และไม่จำกัดจำนวนผู้ให้สัมภาษณ์ จนได้ข้อมูลครบถ้วน ซึ่งมีรายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ประกอบด้วย

- นางรวงทอง รักษ์สกุล อาจารย์ประจำวิชานาฏศิลป์ โรงเรียนอนุบาลแม่ะมะะ
- นายแดง ทนันทชัย นักวิชาการท้องถิ่น
- นายอภิเชก ปันดี ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอแม่ะมะะ
- นางรัตนา สันตกิจ นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ อำเภอแม่ะมะะ
- นายสันต์ แก้วประเทศ ผู้ใหญ่บ้านชุมชนแม่ะหลวง
- นายเรียบ วงศ์แก้วมูล ผู้อาวุโสช่างฝีมือท้องถิ่นแม่ะมะะในการทำช้างผ้า
- นายมนัส ปันดี ผู้อาวุโสช่างฝีมือท้องถิ่นแม่ะมะะในการทำช้างผ้า
- นางจันทร์แก้ว วงศ์แก้วมูล ผู้อาวุโสช่างฝีมือท้องถิ่นแม่ะมะะในการทำช้างผ้า
- นางจันทร์ทิพ ปันดี ผู้อาวุโสช่างฝีมือท้องถิ่นแม่ะมะะในการทำช้างผ้า
- นายลิขิต เครือบุญมา นักศึกษา ภูมิลำเนา บ้านแม่ะหลวง
- นางสาวคลนภา ชมพูสีบ ชาวบ้าน

เมื่อได้ข้อมูลดังกล่าวมาแล้ว ได้ตรวจสอบข้อมูล จัดระเบียบ และทำการวิเคราะห์ ซึ่งประกอบด้วยหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

- 1) ประวัติความเป็นมาของประเพณีแห่ช้างผ้า
- 2) รูปแบบและลักษณะของงานประเพณี
- 3) กิจกรรมและพิธีกรรม
- 4) วิเคราะห์สภาพการณ์ และปัญหาของการดำเนินงานประเพณีแห่ช้างผ้าของชุมชนแม่ะหลวง

ซึ่งรายละเอียดได้นำเสนอไว้แล้วในบทที่ 4

3.5 การศึกษาเพื่อหารูปแบบ และวิธีการจัดการที่เหมาะสมในการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีแห่ช้างผ้าของชุมชนแม่หลวง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

ขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาเพื่อหารูปแบบและวิธีการจัดการที่เหมาะสมในการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีแห่ช้างผ้าของชุมชนแม่หลวง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง โดยมีขั้นตอนของการศึกษาดังนี้

3.5.1 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของภาคประชาชนและภาคประชาสังคมในการจัดการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีแห่ช้างผ้าของชุมชนแม่หลวง

หัวข้อนี้เป็นการศึกษาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของภาคประชาชนต่อการจัดการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีแห่ช้างผ้าของชุมชนแม่หลวง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion) ซึ่งเป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนาของผู้ให้ข้อมูลในประเด็นการสนทนาเพื่อหารูปแบบและวิธีการจัดการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีแห่ช้างผ้าของชุมชนแม่หลวง

วิธีการคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่าง (Sampling) แบบจงใจ (Purposive Sampling) ซึ่งผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มจะประกอบด้วย พระสงฆ์ ผู้อาวุโส และผู้นำในชุมชน ตลอดจนประชาชนผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเจ้าหน้าที่ และผู้บริหารหน่วยที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ จำนวน 17 คน ซึ่งมีรายชื่อดังนี้

1. นางรวงทอง รักษ์สกุล	อาจารย์ประจำวิชาอนุศิลป์ โรงเรียนอนุบาลแม่เมาะ
2. นายแดง ทนันทชัย	นักวิชาการท้องถิ่น
3. นายอภิเชก ปันดี	ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอแม่เมาะ
4. นางรัตนา สันตกิจ	นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ อำเภอแม่เมาะ
5. นายเอกชัย เจริญบุญมา	พนักงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแม่เมาะ
6. นายเรียบ วงศ์แก้วมูล	ช่างฝีมือการทำช้างผ้า
7. นายมนัส ปันดี	ช่างฝีมือการทำช้างผ้า
8. นางจันทร์แก้ว วงศ์แก้วมูล	ช่างฝีมือการทำช้างผ้า
9. นางจันทร์ทิพ ปันดี	ช่างฝีมือการทำช้างผ้า
10. นางอุไร พูลเกษม	กลุ่มแม่บ้าน
11. นายสันต์ แก้วประเทศ	ผู้ใหญ่บ้านชุมชนแม่หลวง

12. ท่านอธิการบุญธรรม ปิยะธัมโม	เจ้าอาวาสวัดเมะหลวง
13. ท่านพระครู ดร.ปรีชา ปิยะธัมโม	เจ้าอาวาสวัดทุ่งกล้วยโพธาราม
14. นายลิขิต เครือบุญมา	นักเรียนนักศึกษาชาวบ้านเมะหลวง
15. นางจันทร์ฟอง วงศ์ชัย	ชาวบ้านชุมชนเมะหลวง
16. นางพิมพ์ผกา กิรติกรพงศ์	ชาวบ้านชุมชนเมะหลวง
17. นางบัวผัน จิณะวงศ์	ชาวบ้านชุมชนเมะหลวง

การสนทนากลุ่มดังกล่าวนี้ ใช้สถานที่ภายในศาลากลางบ้านของชุมชนเมะหลวง หมู่ที่ 8 เป็นที่สนทนากลุ่ม และใช้เวลาสนทนากลุ่มประมาณ 2 ชั่วโมง โดยมีผู้ศึกษาทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) ผลการสนทนากลุ่มครั้งนี้ สรุปได้ว่า

การที่จะจัดการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีแห่ช้างเผือกของชุมชนเมะหลวงได้นั้น ภาคประชาชนในชุมชนต้องเป็นหลักอย่างสำคัญในการดำเนินกิจกรรมงานประเพณีแห่ช้างเผือกของชุมชนเมะหลวง เพราะกิจกรรมดังกล่าวเป็นงานประเพณีของชุมชนมาแต่โบราณ แต่ในสภาพของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน การที่จะอนุรักษ์และสืบสานประเพณีแห่ช้างเผือกของชุมชนเมะหลวงให้บรรลุเป้าหมายได้นั้น ภาคเอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ตลอดจนหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องควรได้มีส่วนร่วมสนับสนุนกิจกรรมของภาคประชาชนในชุมชน ทั้งนี้ เนื่องจากร่างงานประเพณีแห่ช้างเผือกของชุมชนเมะหลวงเป็นประเพณีท้องถิ่นที่มีคุณค่าและมีความโดดเด่น สามารถที่จะพัฒนาให้เกิดประโยชน์สร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้แก่ท้องถิ่น จึงควรที่จะพัฒนารูปแบบของงานประเพณีดังกล่าวให้เกิดความน่าสนใจ เพื่อให้เป็นกิจกรรมประจำปีเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของอำเภอแม่เมะ และเชิญชวนให้ประชาชนคนภายนอกและนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวสร้างรายได้ให้กับชุมชน อย่างไรก็ตามมีความจำเป็นที่จะต้องประชาสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจให้คนในชุมชนได้เห็นคุณค่าและความสำคัญของประเพณีของท้องถิ่นนี้ เพื่อเป็นแรงจูงใจให้คนในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในประเพณีแห่ช้างเผือก รวมทั้งควรมีเผยแพร่คุณค่าและความสำคัญของประเพณีแห่ช้างเผือกให้กับเยาวชนในท้องถิ่น โดยเฉพาะโรงเรียนในชุมชนควรมีส่วนสำคัญในการปลูกจิตสำนึกให้แก่เยาวชนและนักเรียน นอกจากนี้ควรต้องทำการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์งานประเพณีแห่ช้างเผือกของชุมชนเมะหลวง เป็นเรื่องสำคัญที่จะช่วยทำให้เป็นที่รู้จัก เกิดความรู้และความเข้าใจ เห็นคุณค่าและความสำคัญของงานประเพณีดังกล่าว เพราะปัจจุบันงานประเพณีดังกล่าวแม้คนใน

ท้องถิ่นก็เริ่มเสื่อมถอยและไม่เป็นที่สนใจอีก

3.5.2 การศึกษาวิเคราะห์เพื่อหารูปแบบและวิธีการจัดการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีแห่ช้าง ผ้าของชุมชนมะหลาง

เป็นขั้นตอนของการศึกษาวิเคราะห์เพื่อหารูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมในการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีแห่ช้างผ้าของชุมชนมะหลาง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ซึ่งจะมีขั้นตอนของการพิจารณา โดยนำผลการศึกษาความคิดเห็นของภาคประชาชนต่อการจัดการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีแห่ช้างผ้าของชุมชนมะหลาง มาประกอบกับศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนมะหลาง ซึ่งจะสอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้ศึกษาจึงสรุปและเสนอว่า

- 1) การจัดการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีแห่ช้างผ้าของชุมชนมะหลาง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ควรใช้รูปแบบของการจัดการอย่างมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม
- 2) รูปแบบของงานประเพณีแห่ช้างผ้าควรปรับเปลี่ยนรูปแบบของงานให้เป็นงานกิจกรรมทางวัฒนธรรม (Event) ที่มีลักษณะเป็นประเพณีแห่ช้างผ้าเหมือนเดิม แต่แทรกหรือเพิ่มกิจกรรมบางอย่างเข้าไปเพื่อให้เป็นกิจกรรมประจำปีเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของอำเภอแม่เมาะ และเชิญชวนให้ประชาชนคนภายนอกและนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวสร้างรายได้ให้กับชุมชน
- 3) เพื่อการส่งเสริมการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีแห่ช้างผ้าให้บรรลุเป้าหมาย ควรต้องมีกิจกรรมเสริมในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อสร้างความเข้าใจให้คนในชุมชนได้เห็นคุณค่าและความสำคัญของประเพณีในท้องถิ่นตน

ซึ่งรายละเอียดได้นำเสนอไว้แล้วในบทที่ 5

3.6 การจัดการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีแห่ช้างผ้าของชุมชนเมะหลวง อย่างมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม

ในขั้นตอนนี้เป็นการเสนอรูปแบบและวิธีการของการจัดการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีแห่ช้างผ้าของชุมชนเมะหลวง อย่างมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม ซึ่งประกอบด้วยการดำเนินการตามหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

3.6.1 รูปแบบและวิธีการจัดการของงานประเพณีแห่ช้างผ้าของชุมชนเมะหลวง

- 1) การอนุรักษ์ประเพณีแห่ช้างผ้าของชุมชนเมะหลวง
- 2) การจัดการสืบสานงานประเพณีแห่ช้างผ้าอย่างมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม

3.6.2 กิจกรรมเสริมเพื่อการส่งเสริมการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีแห่ช้างผ้า

- 1) การประชาสัมพันธ์
- 2) กิจกรรมการเผยแพร่ให้เกิดการเรียนรู้สู่เยาวชนในท้องถิ่น

ซึ่งรายละเอียดได้นำเสนอไว้แล้วในบทที่ 5